

STM 1961

Studier kring Patrik Alströmers musiksamling

Av Cari Johansson

© Denna text får ej mångfaldigas eller ytterligare publiceras utan tillstånd från författaren.

Upphovsrätten till de enskilda artiklarna ägs av resp. författare och Svenska samfundet för musikforskning. Enligt svensk lagstiftning är alla slags citat tillåtna inom ramen för en vetenskaplig eller kritisk framställning utan att upphovsrättsinnehavaren behöver tillfrågas. Det är också tillåtet att göra en kopia av enskilda artiklar för personligt bruk. Däremot är det inte tillåtet att kopiera hela databasen.

Studier kring Patrik Alströmers musiksamling

AV CARI JOHANSSON

Under senare hälften av 1700-talet blomstrade musiklivet här i landet inte minst inom kretsar av musikamatörer, vilka rekryterades såväl från adeln som från den burgna borgarklassen. Man musicerade i slutna kretsar i hemmen, och man framträdde även vid offentliga konserter tillsammans med yrkesmusiker. Bland dessa amatörer kan nämnas Sten Alsing, Patrik Alströmer, Fredrik Damm, Adam Horn, Fredrik Ulrik Wrangel m. fl. Då musikintresset hos dessa entusiaster förenades med det för tiden karakteristiska samlarintresset, uppstod de stora och värdefulla musiksamlingar, som innehades av bl. a. Patrik Alströmer, Cederhamn¹ och Adam Horn.²

Genom »Berättelse, om Alströmerska Biblioteket uti Alingsås», en artikel av Jonas Theodor Fagræus publicerad år 1768 i »Kongl. Bibliotekets Tidningar om lärda saker», visste man, att där funnits en stor samling musikalier. — Fagræus, som sedan år 1759 var stadsläkare i Alingsås och en varm vän till familjen Alströmer, hade bl. a. haft i uppdrag att ordna biblioteket. — År 1772 skänkte Patrik Alströmer »26 Volymer i Musicaliska wetenskapen författade arbeten och 9 st. tryckta operaböcker» till Kungl. Musikaliska akademins bibliotek.³ Om återstoden av hans musikbibliotek fanns kvar och vart den i så fall tagit vägen, svävade man i okunnighet ända tills år 1948, då intendenten, fil. dr Arvid Bäckström på en vind på Östads säteri, en släktstiftelse inom familjerna Sahlgren och Alströmer, påträffade en samling 1700-talsmusikalier i såväl tryck som manuskript, vilken tillhört Patrik Alströmer. Samlingen, som består av både instrumental- och vokalmusik, omfattar 231 verk i tryck (med verk menas då opus, som kan innehålla tolv konserter o. s. v.) och 2,19 hyllmeter i manuskript och är sedan 1949 deponerad i Kungl. Musikaliska akademins bibliotek. Av de tryckta verken är

¹ Jfr den tryckta auktionslistan »Bibliotheca Cederhamniana», Ups. 1771, s. 132 ff. (Ex. i KB.)

² Adam Horns samling såldes på auktion den 19 febr. 1778. Tryckt auktionslista föreligger på KB.

³ Se KMA-protokoll den 4. 7. 1772.

ungefär 2/3 inbundna, till större delen i samtida band, en mindre del i band från förra hälften av 1800-talet. Då en grundligare undersökning av de i samlingen ingående handskrifterna ännu ej fullbordats, måste artikelförfattaren dock här begränsa sig till att behandla de i tryck föreliggande verken.

Några biografiska data om skaparen av denna samling kan här vara på sin plats. Han föddes den 27 februari 1733 som äldste son till den store industrimannen Jonas Alströmer. I likhet med sina tre yngre bröder August, Claes och Johan erhöll han en vårdad uppfostran. Främst tog denna sikte på att utbilda honom till chef och ledare för de av fadern anlagda industrierna i Alingsås. Efter akademiska studier i Uppsala erhöll han fyra års undervisning i kemi och mineralogi för kemisten H. T. Scheffer i Stockholm. I hans likhet som i hans bröders uppfostran ingick emellertid också musikundervisning — i Alströmerska hemmet musicerades mycket — och Patrik hade bl. a. fått lektioner i generalbas av Anders Wesström och ansågs av sin samtid som en god sångare och violinist. Han spelade f. ö. »flere instrumenter med mer än ordinär färdighet».⁴ Känt är även, att J. H. Roman önskade, att han skulle delta som förste violinist vid framförandet av sorgemusiken vid Fredrik Is begravning.⁵ År 1754 utnämndes han till direktör för Alingsåsverken, 1756 erhöll han överdirektörs titel och 1770 kommerseråds titel. På våren 1774 blev han t.f. landshövding i Älvsborgs län och år 1777 direktör i Ostindiska kompaniet. Samma år flyttade han till Göteborg och ingick där som kompanjon med sin bror Claes i Sahlgrenska handelshuset. Redan 1751 hade familjen adlats, och 1778 upphöjdes Patrik och Claes Alströmer till friherrar.

Man tycker, att Patrik Alströmers omfattande verksamhet som affärs- och industriman skulle lagt beslag på all hans tid. Hans kulturella intressen var emellertid mycket starka, och hans krafter räckte till för honom att göra en betydande insats även på detta område. Genom en omfattande korrespondens stod han i kontakt med samtida tonsättare och utövande musiker, och hans hem blev en samlingspunkt för litterära och musikaliska kretsar. År 1769 invaldes han i den musikaliska areopagen av Utile Dulci, där han fjorton dagar senare utnämndes till direktör, och år 1771 grundades Kungl. Musikaliska akademien till stor del på hans initiativ. Även vid upp-

rättandet av den svenska operan år 1772 spelade han en betydande roll.⁶

Kring Patrik Alströmer och hans tre likaledes musikaliska bröder samlades en krets musikälskare och musiker, vilka inte blott deltog vid de privata veckokonserterna hos direktör Abraham Grill i Göteborg utan även framträdde vid offentliga konserter i landets andra stad.⁷ August spelade violoncell, Johan altfiol och Patrik violin.

Bröderna Alströmer var sålunda inte enbart musikälskare utan deltog även aktivt i tidens musikliv. Från fadern hade de även ärvt samlarintresset⁸ liksom stora förmögenheter. Alla förutsättningar förelåg följaktligen för att skapa ett musikbibliotek av stort värde.

Som ett led i brödernas utbildning ingick långa utomlandsresor. Åren 1758—59 företog Patrik Alströmer tillsammans med Ferdinand Zellbell d. y. en resa till Ryssland, varvid bl. a. Petersburg och Moskva besöktes. Vid en konsert i Stockholm den 27 januari 1760 framförde Zellbell »åtskillige nye och obekante Compositioner, dels egna, och dels samlade under sit vistande i Petersburg . . .»⁹ Att även Patrik Alströmer riktat sitt musikbibliotek med nya verk under denna resa kan man ta för givet¹⁰, liksom att han i Ryssland kommit i kontakt med den hos kejsarinnan Elisabet som hovkapellmästare då verkande italienske tonsättaren Locatelli, vars konserter Alströmer förvärvat redan före resan.¹¹ I Alströmers samling återfinns också verk av F. Araja, V. Manfredini och G. M. Rutini, alla tre tonsättare verksamma vid ryska hovet vid denna tid.

Genom breven från bröderna till familjemedlemmarna framgår, att de under sina resor utomlands gång på gång sänt musiklitteratur liksom violinsträngar och instrument hem till Patrik och familjen. Den 29 oktober 1762 meddelar Claes t. ex. i ett brev till Patrik

⁶ Se W. Berg, Bidrag till musikens historia i Göteborg 1754—1892. D. 1, Gbg 1914, s. 14 f.

⁷ Se W. Berg, a. a. s. 16 ff. och C. A. Brolén, Om Alströmerska brevsamlingen i Upsala universitets bibliotek, Ups. 1917, s. 30.

⁸ Enl. Fagréus hade Jonas Alströmer grundat ett bibliotek, ett naturhistoriskt museum och en modellkammare, och sonen Claes skapade en förnämlig naturaliesamling, som tyvärr förstördes vid den stora branden i Alingsås 1778.

⁹ Se P. Vretblad, Konserthuset i Stockholm under 1700-talet, Sthlm 1918, s. 159.

¹⁰ I sin ovannämnda art. talar Fagréus om att Patrik Alströmer under sin resa i Ryssland samlat »betydeliga recurer för Bibliotek och Cabinetter i Alingsås».

¹¹ Av ett brev från August Alströmer till brodern Patrik daterat den 29 nov. 1754 framgår, att Patrik A. redan då ägde Locatellis konserter. (Se Alströmers brevsaml. i UUB, G 6: 3 nr 516.)

⁴ Se S. Walin, Kungl. Svenska musikaliska akademien, Upps. 1945, s. 107.

⁵ Se S. Walin, a. a. s. 120.

från Torino, att han via Civita vecchia sänt hem saker; »Deribland är strängar och några noter för Dig». ¹² Och den 14 juni 1763 skriver han från London: »Ursäkta mig att jag ej kunnat väl välja musik; Du vet att jag varit slät musicus och jag måste bekänna att jag är sämre nu, ty jag har ej haft tid dermed. Lista på Engelsk Musik skall jag söka skaffa Dig.» ¹³

Åren 1777—1780 hade turen kommit till Johan Alströmer, den yngste av bröderna, att företa en resa i England och på Kontinenten ¹⁴, och i de brev han sänder till familjen, läser man ofta om paket med musikalien, som han sänt hem åtföljda av listor över innehållet i sändningarna. — Tyvärr har artikelförfattaren påträffat endast en sådan förteckning i Östads arkiv, vilket numera förvaras i Landsarkivet i Göteborg. — Den 28 augusti 1777 t. ex. meddelar han brodern Patrik från Aachen: »I Manheim köpte jag så många små arier jag kunde få enl. medföljande nota, hvilka jag skall sända från Holland. Då följer äfven musique Cathaloger med. Af Westphal köpte jag äfven musique efter innelyckta Nota som jag lät Walter leta ut. Där ibland är en MeloDrama som jag endast tog för att kunna upföras i Gborg . . .» ¹⁵ Den 5 juni 1778 skriver han från London: »Jag önskar att noterne för Bror Patrick woro alla goda och nya, men man har försäkrat mig derom . . .», och i ett brev från honom till Patrik daterat London den 7 juli samma år heter det tydligen om samma sändning: »Musicalierna woro de nyaste jag här kunde få och jag är glad att en del varit gode ty Du wet att dem måste man nästan alltid köpa som Grisen i säcken.» ¹⁶ I ett brev från London av den 11 augusti 1778 meddelar han, att han sänt hem bl. a. en cittra och för sin egen del en altfiol. Cittran är avsedd för svägerkan Stina Maja, som han tycker »borde lära så mycket på Cittra att hon kunde accompagnera sig sielf då hon siunger ty det är förbort vackert». ¹⁷

Av vad ovan sagts framgår, att en hel del av musikalien i Alströmers samling förvärvats under brödernas resor i utlandet. Men Patrik Alströmer inköpte också musikalien direkt från musikförlag och -handlare i utlandet. Den holländske musikförläggaren J. J. Hummel skriver t. ex. till Patrik den 23 juni 1770 från Amsterdam, att han sänt honom nytkomna musikalien för flöjt och klaver samt

¹² Se Alströmers brevsaml. i UUB (G 6: 8 nr 1388).

¹³ Se Alströmers brevsaml. i UUB (G 6: 8 nr 1391).

¹⁴ Se A. Bäckström, Johan Alströmer och arkitekt Carlberg ser sig om i Europa på 1770-talet, Meddelanden från Kungl. Akademien för de fria konsterna 1958, Sthlm 1958, s. 77 ff.

¹⁵⁻¹⁷ Breven tillhöra Östads arkiv (11) i Landsarkivet i Göteborg.

bifogar en räkning, som förutom kvartetter, trios och solosonater för dessa instrument av C. Ph. E. Bach, Honauer, Just, Pugnani, C. von Quanten, A. Riegel och Schobert även upptar kammarmusik för andra besättningar av Boccherini, Kammel, J. Schmitt och Mme Sirmen samt en symfoni av J. E. Hartmann. ¹⁸

Hummel, som var en mycket smart affärsman — allmänt känt är hans publicering av tjuvtryck — såg tydligen i Patrik Alströmer en god kund, som det gällde att behålla. De stråkkvartetter, som Boccherini utgivit 1769 som op. 6 hos Venier i Paris och dedicerat till den spanske infanten Don Luigi, fann Hummel för gott att publicera som op. 2 på sitt förlag 1771. En dedikation till den svenske köparen skulle kanske stärka affärsförbindelserna, och Hummel hade inga skrupler i dylika fall. Följaktligen ersatte han den ursprungligen italienska titeln med en fransk, tog bort Boccherinis dedikation till den spanske infanten och tillfogade i stället: »Dédiés A Monsieur Patrick Alströmer, Conseiller du Commerce de Sa Majesté Le Roi de Suède Par Jean Julien Hummel.» ¹⁹ (se bilden sid. 203!) Det verkar dock inte, som om detta medfört någon utökning av affärerna med Alströmer, ty av de 25 Hummeltryck, som nu ingår i samlingen, har endast 5 publicerats 1771 eller senare.

Genom sin rysslandsvistelse har Patrik Alströmer tydligen även fått kontakt med musikhandlaren Jean Christoph Westphal. I ett brev daterat i Petersburg den 20 oktober 1760 ber denne nämligen Patrik, att han skall samla ett dussin eller mer av symfonier, trios eller duetter av berömda mästare, låta kopiera stämmorna och sända honom dem. ²⁰ Nästa brev från Westphal är daterat den 29 september 1772 i Hamburg, där han hade en musikhandel. Nu har han levererat musikalien till Patrik och är glad, att dessa vunnit köparens bifall. Då han förmodar, att Musikaliska akademien även behöver »många saker», så har han dessutom sänt en del verk på prov. ²¹ Sedan följer en stor och långvarig korrespondens mellan den hamburgske musikhandlaren och den svenske överdirektören ända fram till 1786 avhandlande inköpen av musikalien i Hamburg.

Att Patrik Alströmer skulle förvärva de av hans landsman Fougat i London utgivna musiktrycken är naturligt, och i hans samling föreligger också 6 av de 8 större nummer, som Fougat publicerade

¹⁸ Alströmers brevsaml. i UUB (G 6: 29 nr 6276).

¹⁹ Ex. av Hummels och Veniers uppl. av dessa kvartetter i KMA.

²⁰ Alströmers brevsaml. i UUB (G 6: 56 nr 11900).

²¹ Alströmers brevsaml. i UUB (G 6: 56 nr 11901).

liksom 42 ettbladstryck av hans hand.²² Av Alströmerska brevsamlingen framgår f. ö., att Patrik Alströmer stod i kontakt med Fougts tryckeri även efter Fougts död. I ett brev från dennes efterlämnade maka daterat den 13 oktober 1783 ber hon nämligen Patrik Alströmer om att få köpa papper till Bellmans Bacchi tempel, som hon skall utge.²³

Då det gällde att få avsättning för en samling nyförvärvade musikalier, visste man även i utlandet att vända sig till den svenske baronen. Så utbjuder t. ex. Carl Maria von Webers far Franz Anton von Weber i ett brev daterat den 3 september 1785 en stor samling noter.²⁴ Om något köp kom till stånd, vet vi dock ej. I varje fall framgår det inte av den i Uppsala universitetsbibliotek bevarade korrespondensen.

Som tidigare nämnts hade Patrik Alströmer en omfattande korrespondens med samtida svenska och utländska tonsättare och musiker. Bland breven i Alströmerska brevsamlingen i Uppsala universitetsbibliotek märks t. ex. sådana från P. Brant, B. Campagnoli, E. Ferling, La Hay, A. Lolli, J. G. Naumann, F. A. B. Uttini, A. Wesström, F. Zellbell d. y. och O. Åhlström. Alströmer var den store mecenaten, som skänkte ekonomiskt stöd och hjälp åt kompositörerna i det egna landet och som genom sina många förbindelser ute i Europa var skickad att skriva rekommendationsbrev åt utländska musiker, med vilka han och hans bröder kommit i kontakt. En annan gång kunde en tonsättare som A. Lolli vända sig till honom för att, samtidigt som han tackade för ett rekommendationsbrev, begära upplysning om lämplig båtlägenhet från Göteborg till England, dit han ämnade sig på en konsertresa.²⁵ Tonsättarna i sin tur visade Alströmer sin erkänsla genom att sända honom sina kompositioner. I ett brev dagtecknat den 6 augusti 1783 i Dresden tackar t. ex. Campagnoli för de ynnestbevis Patrik skänkt honom och meddelar, att han om någon tid skall sända egna verk.²⁶ Naumann dedicerade sina sonater för glasharmonika till honom och O. Åhlström sina tre klaversonater op. 1.

²² KB äger 82 ettbladstryck av Fougts. (Jfr Å. Vretblad, Henric Fougts engelska musiktryck, Bibliis 1958, s. 139.)

²³ Alströmers brevsaml. i UUB (G 6: 21 nr 4469).

²⁴ Alströmers brevsaml. i UUB (G 6: 55 nr 11733).

²⁵ Alströmers brevsaml. i UUB (G 6: 35 nr 7528).

²⁶ Alströmers brevsaml. i UUB (G 6: 15 nr 3157). Verk av Campagnoli saknas dock i Alströmers musiksamling. Campagnoli blev medlem av KMA 1783. (KMA:s protokoll 4 febr. 1783.)

Av breven i Alströmers samling framgår, att familjemedlemmarna förde noggranna anteckningar om inköp, prisuppgifter m. m. liksom över utlånta böcker och musikalier. På listor uppförde Patrik Alströmer under låntagarens namn de verk, som utlånats, och vid återlämnandet ströks ett streck över verken. Ett par sådana listor föreligger såväl i Östads arkiv som bland de manuskript, som ingår i Alströmers musiksamling. Han var en hjälpsam natur och lånade tydligen flitigt ut ur sitt bibliotek till vänner och musiker. Att långt ifrån allt återlämnades framgår också av de nämnda förteckningar, som nu finns kvar, och detta ger i sin tur en förklaring till att enstaka stämmor saknas till så många i samlingen ingående arbeten liksom till att många verk, som bevisligen tillhört Patrik Alströmer, ej återfinns i den samling, som nu deponerats i akademiens bibliotek. I ett brev till Patrik Alströmer från B. Thun dagtecknat den 28 januari 1773 meddelar Thun t. ex., att han till Fredholm för Alströmers räkning lämnat Bachs 6 klaverkonserter op. 7 samt Carnavallo di Venezia och Il Desertore av Guglielmi, för vilka han även fått betalt.²⁷ Intet av dessa verk föreligger emellertid i samlingen. Ej heller återfinns där något exemplar av Boccherinis stråkkvartetter med Hummels dedikation eller de av Åhlströms klaversonater, som tillägnats Alströmer. Då dessutom stora delar av biblioteket förstördes vid den förödande branden i Alingsås 1779, är det tänkbart, att även en del musikalier blev lågornas rov. Patrik Alströmer hade visserligen flyttat till Göteborg redan 1777, men omöjligt är ej, att han i likhet med brodern Claes, vars naturaliesamling gick till spillo vid denna brand, hade en del samlingar kvar i hemmet i Alingsås. Slutligen tycks en del sålts på auktion. Eftersom ingen samtida katalog återfunnits över Alströmers musikbibliotek, är det omöjligt att veta, huru stort det ursprungligen varit.

Sådan samlingen nu föreligger, ger den ändå en rätt klar bild av den smakriktning, som bröderna Alströmer företrädde. Under sina utomlandsresor besökte de flitigt konserter och operor och delgav sina intryck i brev till familjen. I likhet med sin samtids landsmän älskade de italiensk musik och Mannheimarnas kompositioner.²⁸ För de franska tonsättarna hade de däremot ingen förståelse. Den 13 mars 1760 skriver August Alströmer från Paris till Patrik: »Tala inte om music här i Frankrike. Du känner intet fransyska musiquen. Han

²⁷ Alströmers brevsaml. i UUB (G 6: 52 nr 11203).

²⁸ Se S. Walin, Beiträge zur Geschichte der schwedischen Sinfonik, Sthlm 1941, s. 201 ff. 201

VI.
QUARTETTI
 PER DUE VIOLINI, ALTO,
 E
 Violoncello.
 Dedicati a
S.A.R.D. LUIGI
 Infante Di Spagna.
 DA
LUIGI BOCCHERINI.
 Gravés par Mme La Ve Leclair.
OPERA VI.
 Libro Secondo di Quartetti.
 mis au jour par M. Venier seul Éditeur des dits Ouvrages.
 Prix 9 ^l^{rs}

A PARIS
 chez M. Venier, Éditeur de plusieurs Ouvrages de Musique a
 l'Entrée de la rue, n° 17 Thomas du Louvre vis à vis le Chateau d'Orléans.
 Et aux Adresses Ordinaires.
 A LYON
 M. Castaud, Place de la Comédie.
 AVEC PRIVILÈGE DU ROY.

Imprimé par Richens

Veniers tryck (1769).

ger mig colique. Här och där får man höra Italiensk musique men det är endast hos främmande.»²⁹ På tal om föreställningarna på Stora operan i Paris skriver Johan i brev den 9 november 1778, att den italienska operan »är äfven så wacker som den franska horribel. Balletterne äro likväl föträffelige»,³⁰ och i ett brev från Paris daterat den 18 januari 1779 heter det: »På operan klappas för hvarje Aria

²⁹ Alströmers brevsaml. i UUB (G 6: 4 nr 749).

³⁰⁻³³ Breven tillhör Östads arkiv (11) i Landsarkivet i Göteborg.

SIX QUATUOR
 a
 Deux Violons, Taille e Basse obligés.
 DEDIES
 A MONSIEUR
PATRICK ALSTRÖMER,
 Conseiller du Commerce des Sa. Majesté
 Le Roi de Suede.
 Par JEAN JUSSEN HUMMEL.
 Composés Par
LUIGI BOCCHERINI.
 OPERA SECONDA.

A AMSTERDAM chez J. J. HUMMEL,
 Marchand & Imprimeur de Musique.
 N° 107. Prix 9 ^l^{rs}.

Hummels tryck (1771).

lika antingen det är den aldra Infamaste fransyska el. sublimaste Italienska Composition . . .»³¹ I Florens har Johan sett en opera av Sarti, och då heter det genast i brev till Patrik »och du måste således veta att musiquen är superbe».³² Efter en konsert i Mannheim ger Johan också tillkänna sin oförställda beundran i ett brev av den 18 augusti 1777. »Jag fick då straxt weta att en stor concert som här kallas Academie skulle upföras och du kan wäl täncka att jag ej war bland de sista där. Alt hvad jag förut hört af musique war 203

Lappri emot detta ty hela orchestern består nästan af bara mästare och en mamsell Dantzy som siunger som en Engel går säkert en octav öfver fru Olin . . . Hela Capellet består af infödde Pfaltzare såsom Toeschi, Cannabich som är Directeur vid musiquen, Fräntsel, Le Brun, Wendling etc. Avertissementet följer par curiosité till Patrick . . .»³³ I Neapel hör Johan Alströmer operan »Il Socrate [oläsligt ord] Inganno» av Paisiello, och den finner han så förträfflig, att han låter kopiera den för Patrik.³⁴

Alströmers samling är också rik på verk av företrädare för den italienska skolan. Här föreligger symfonier och uvertyrer av F. Bambini, Comi, Pugnani och Zingoni, concerti grossi av G. M. Alberti, Geminiani, Locatelli, Mossi, Tartini och G. Valentini, violinkonserter av G. A. Brescianello, Scaccia, Schiassi och Vivaldi, violoncellkonserter av Boccherini och Cirri och flöjtkonserter av Hasse förutom kammarmusik av Albinoni, Baldassini, G. B. Bassani, Boccherini, Campioni, J. Cervetto, Corelli, Croce, Dall'Abaco, J.-H. Fiocco, Stefano Galeotti, Giardini, Giustini, P. A. Guglielmi, Hasse, Jommelli, Locatelli, A. Lolli, B. Marcello, P. D. Paradisi, Pattoni, J. C. Pez, G. A. Piani, Platti, Pugnani, G. M. Rutini, G. A. Sabatini, G. Sammartini, Santo Lapis, Sarti, D. Scarlatti, Tartini, Temanza, Tessarini, Ursillo, G. Valentini och Zannetti, och bland samlingens vokala verk förekommer partitur och stämmor till Sacchinis »Olympiade» liksom arior av Cimarosa och V. Manfredini och en kantat av Porpora. Av lätt förklarliga skäl föreligger största delen av operamusiken i manuskript.

Mannheimarna åter representeras med symfonier av C. Cannabich, Johann Stamitz och C. G. Toeschi samt med kammarmusik av C. Cannabich, Filtz, I. Fränzl, Richter, A. Riegel, J. Stamitz, C. G. och G. B. Toeschi. Men här förekommer givetvis också verk av andra tyska och österrikiska tonsättare. C. Ph. E. Bach t. ex. representeras med pianosonater och »Clavierstücke verschiedener Art». Av Ditters von Dittersdorf föreligger orkestermaterial till två symfonier, av Haydn likaledes orkestermaterial till symfonierna nr 61, 69 och 79 samt till 6 uvertyrer och Mozart företrädes med en mycket tidig och sällsynt Hummelupplaga av de 8 variationerna för piano över den holländska hymnen »Laat ons Juichen, Batavieren» (Köch. 24). Andra tyska och österrikiska tonsättare, vilkas kompositioner ingår i samlingen, är C. C. Hachmeister, J. W. Hertel, C. F. Hurlbusch,

J. E. Lichtensteiger, J. G. Müthel, C. Schaffrath, J. S. Schröter, L. J. Schulz, Wagenseil, Vanhall och J. F. Zuckert.

I bjärt kontrast till alla dessa verk av italienare och tyskar står två symfonier av Gossec, alltså åter verk i Mannheimskolans stil, »Ariettes italiennes mises en symphonis» av Davesne, Exaudets menuett och några verk för clavecin av J. Chalon, L. Gautier, L. Marchand och J. J. C. de Mondonville. Förutom »Twelve of the most favourite French songs, collected from the comic operas . . .» utgiven av Fougé innehåller samlingen endast 8 vokala verk av franska eller i Frankrike verkande tonsättare, nämligen partituren till »Le Huron» av Gréty, »Le sorcier» av Philidor, »L'école de la jeunesse» av Duni, fyra motetter av A. Lefebvre och en anonym solokantat, »Le charme de la voix». Dessa få franska verk i tryck kompenseras inte heller av något större antal i manuskript, där endast ett tiotal verk av franska kompositörer föreligger.

En hel del musik av engelska och i England verkande tonsättare ingår också i samlingen. Förutom de 42 ettbladstrycken av Fougé, varav 39 utgöres av engelska sånger, dels anonyma, dels av samtida kompositörer, har vi här uvertyrer av Abel och Kelly, concerti grossi av Avison och Mudge, orgelkonserter av Felton och en samling »Airs à 4 parties tirés des opéra, tragédies & comédies» av Purcell. Av Händel återfinns förutom en samling arior ur hans oratorier, orgelkonserter, concerti grossi och verk för piano samt av Johann Christian Bach två symfonier och sex sonater för clavecin, violin och violoncell. Hårtill kommer kammarmusik av Abel, C. Burney, G. Finger, M. Greene, G. Keller, F. Nussen, J. Parry, J. Ravenscroft och J. Sherard samt sångsamlingar av Battishill och Yates.

Av svenska och i Sverige verkande tonsättare föreligger endast sex verk i tryck. Stämmaterial till J. Agrells konserter op. 4 och symfonier op. 1 utgivna av Haffner i Nürnberg 1753 (?) resp. 1746(?) ingår i samlingen. F. A. B. Uttini representeras med partituret till »Il re pastore» utgivet i Haag 1757. Tyvärr är exemplaret defekt. Carl von Quantens flöjtsonater op. 1 utgivna av Hummel återfinns också här liksom tre symfonier av den i Skara verkande F. X. Rambach och variationer för cittra och violin över tre andanten ur Pleyels kvartetter av C. G. Kuhlau.

De tidigaste trycken i denna samling är Marchands »Pièces de clavessin», livre 2, Purcells redan omnämnda »Recueil d'airs à 4 parties tirés des opéra, tragédies & comédies» och Sherards trio-sonater op. 1, samtliga utgivna av Roger och upptagna i hans för-

lagskatalog från 1703 (?). Det i samlingen senast utkomna verket, C. G. Kuhlaus »Tre andanter med variationer», däremot utgavs 1793 av Åhlström i Stockholm. Flertalet av verken har publicerats efter 1750, men ett anmärkningsvärt stort antal Roger och Le Cène upplagor, 24 stycken, från tiden före 1730 ingår i samlingen liksom 15 verk utgivna av Witvogel under tiden 1732—1746. Många av verken har ej heller kunnat beläggas i förefintliga bibliotekskataloger. Så länge ett nyare källexikon saknas, är det emellertid omöjligt fastslå, om de är unika.

Hur mycket av allt detta material har nu använts för praktiskt bruk av Patrik Alströmer och hans samtida? Genom handskrivna kompletteringsstämmor till symfonier av J. C. Bach, C. G. Toeschi och Vanhall samt till uvertyrer av Abel och Kelly liksom till Exaudets menuett vet vi, att dessa verk spelats. Likaså talar de tidigare omnämnda förteckningarna över utlånta musikalier sitt tydliga språk. Men stora delar av samlingen befinner sig i ett sådant skick, att man måste dra den slutsatsen, att de aldrig kommit till användning. Med hjälp av sina bröder skapade Patrik Alströmer tydligen ett rikt musikbibliotek för att sedan däri kunna välja, vad han ansåg lämpligt för framförande. För akademiens bibliotek utgör denna samling med sin rikedom på tryck och manuskript från 1700-talet ett av de värdefullaste tillskotten under senare tid.

SUMMARY

Musical life flourished in Sweden during the second half of the 18th century, not least among circles of musical amateurs which were recruited from the nobility as well as from the bourgeoisie. When these enthusiasts interest in music was combined with the interest in collecting, so characteristic for that time, big and valuable music libraries were created, such as belonged for instance to Patrik Alströmer, to Cederhamn and to Adam Horn.

Patrik Alströmer (1733—1804) was a business man and industrialist, but he achieved also a great deal in the cultural field. In 1771 the Royal Swedish Academy of Music was founded owing a great deal to his initiative and he played an important rôle too at the establishment of the Swedish opera in 1772.

In 1772 Patrik Alströmer presented the Royal Swedish Academy of Music with 26 volumes of literature on music and 9 »operabooks». The rest

KB = Kungl. Biblioteket, Stockholm.

KMA = Kungl. Musikaliska akademien, Stockholm.

206 UUB = Universitetsbiblioteket, Uppsala.

of his music library was lost until 1948, when Dr. Bäckström, in the attic of Östad manor, came across a collection of 18th century music in print and manuscript that had belonged to Patrik Alströmer. The collection, which consists of both instrumental and vocal music, contains 231 works in print and 2,19 shelf-meters of manuscripts and has been deposited at the Academy's library since 1949. As a more thorough examination of the manuscripts is not yet accomplished the writer of this article has limited herself to treating the printed music of the collection.

Patrik Alströmer and his brothers acquired a great deal of music during their long travels abroad, but the collection was augmented, too, by presents made to Patrik Alströmer by composers favoured by him in different ways. From lists we know that Patrik Alströmer very often lent works from his music library to friends and musicians and that far from all of them were restored, which explains, that whole works and parts to several of the works in the collection are missing. It seems as if a part of the music library has been sold by auction too. Furthermore, it is possible that a part of it was spoiled in the big fire at Alingsås in 1779. As no contemporary catalogue of Alströmer's music library has been found it is impossible to know how it originally was.

Such as the collection now exists, however, it reflects not only the musical taste of Patrik Alströmer but that of his Swedish contemporaries on the whole. They loved Italian music and compositions belonging to the Mannheim school, and these schools are richly represented compared with the French music which was very little appreciated by them. Furthermore, quite many works by English composers and composers living in England as well as six works in print by Swedes and composers living in Sweden are included in it. The collection, rich as it is in music in print and manuscript from the 18th century, is one of the most valuable contribution of later years to the Academy's library.